

Andrássy, az egész hivatalos Magyarország németbarát politikát folytatott és kitarthatott a szövetekezés mellett az utolsó pillanatig, a katasztrófaig. Károlyi németellenes, antantbarát irányt akart, s most, amikor a németbarát Magyarországot elérte a katasztrófa, el akarja hitetni, hogy neki volt igaza, hogy ő az egyetlen, okos, hű, igaz hazafi. Ezt a tant könyvében igen erősen megalapozhatta volna, ha felsorolni tudná, mit tett ő ez irány szolgálatában. De semmit sem sorol fel. Az előszóban csak úgy mellékesen említi, hogy utólag néha sajnálja, hogy nem maradt meg francia fogásban és nem lett magyar Masaryk, aki a németbarát politika bukásakor sikerrel képviselhette volna a magyar ügyet az antant előtt. A valóság az, hogy Károlyi Mihály nem lett, nem lehetett Masaryk, mert ő csak Károlyi Mihály volt. Antantbarátsága is csak Károlyi Mihály-szerű volt: *ittthon* okozott botrányokat éretlen társaival és ezzel megerősítette az antantot az ő *jusqu'au bout* politikájában. Azt állítja, hogy különbékét akart, de a valóságban ő ártott legtöbbet a különbékének. Antantbarátsága kényelmes, kaszinói és parlamenti, egyoldalú barátkozás volt; még csak meg sem kísérelte, hogy komolyan vegyék külföldön. Ehhez tett, munka, akarat, önfeláldozás, a nagyúri élet kényelmeitől elszakadás, üldözések vállalása kellett volna, ami mind nem vonzhatta az ő egyéniségét. Uradalmait kockára tette, a kaszinóban, de nyugalmát és életét, a haza szolgálatában, soha. Itthoni antantbarátsága is csekély rizikóval járt, amíg németbarát apósával, Andrássyval jó viszonyban volt. E könyvből is látszik, s Andrássy mémoárjai is megerősítik, hogy a jóviszony az utolsó pillanattig fennmaradt...

Nem, Károlyi Mihály antantbarátsága nem történeti méretű, nem Masaryk-szerű volt, csak pojáca-szerű. Állítólagos barátai, a franciák, az ő egyetlen berni közeledésére azzal válaszoltak, hogy Tartarinnek nevezték el. Az igazi Tartarin ártatlan, kedves ember volt, önösségtől mentes. Károlyi Mihály pojácaszerűsége mögött azonban mindenkor ott áll az önzésnek azon mértéke, mely csak egy régi nagy-

úri család dekadens sarjában fejlődhet ki oly visszataszítólag, amit az ő politikai harcában megnyilatkozott. A hatalomvágy abban a legkorlátlanabb, akit egyénisége legkevésbé jogosít fel a hatalom birtoklására. Az ő nagyfokú tehetetlensége szülte hatalomvágya korlátalanságát, s e kettő együtt teszi politikai egyéniségét oly alacsonyrendűvé. Mindezen a kötet semmit sem tud változtatni, mert nincs hasznos, jó vagy akár értelmes cselekedet, amit hőseről el tudna mondani.

Es hogy mégis volt bátorsága magáról ilyen kötetet iratni, ez szimbólikusan jelzi a valódi, nem a költött egyéniséget. Akinek, nem mondom, morálja, de ízlése van, az nem irat magáról ilyen mértéktelen dícsérőiratot. Egy grand-seigneur, akinek már ízlése sincsen. A nagyúr, mint típus, elkorcsosulásának legalsóbb fokán. *Szekfü Gyula.*

Két bemutató az Operában.
(*Diana. Aphrodisia.* 1923 dec. 22.)
Zádor Jenő, a Diana című egyfelvonásos zenedráma szerzője, bécsi zenekonzervatóriumi tanár, minden ízében modern muzsikus, ki tanulmányait a jeles Reger Miksánál végezte. Művén meglátszik a modern szerzők hatása Wagner Richardtól kezdve Strauss Richárdon át Schreckerig, Pucciniig, anélkül azonban, hogy szolgai utánzónak nevezhetnők. Határozottan tehetséges muzsikus, kiváló technikai készséggel. Nagyon jól ismeri a zenekart, pompásan is kezeli, színesen, helyenkint rikítóan hangszerel, általában superlatívusokban szeret megszólalni. Különös súlyt helyez a fúvókra (hat kürtöt és két basztubát alkalmaz) és nehéz feladatokat ró a vonósokra. Munkájában van drámai erő, lendület. Mindvégig feszültségben tartja hallgatóinak idegrendszerét. A kis dráma szereplőinek lelkiállapotait híven festi és célja érdekében minden eszközt felhasznál. Kifogásolható, hogy zenekara mindvégig túlságosan lármás; a zenei előjáték is elnyújtott, de mindamellett érdekes. A szerző nagyon hálás lehet Fleischer Antal karnagynak, ki láthatólag szeretettel tanította be a nehéz művet, lendülettel vezette az előadást és iparkodott a parti-

túra minden érdekességét kihozni. Ez a zene jobb szövegrönyvet érdemelt volna, mint a Mohácsi Jenőé. A dráma meséje szerint Francesco (Farkas Sándor) harcra indul és otthon hagyja féltékenyen szeretett ifjú nejét, a szép Dianát (Walther Rózsi). Míg Francesco távol van, Enrico (Gabor József) ostromolja szerelmével a szép aszszonyt, aki egy ideig ellentáll, míg végre is szerelmesen omlik a csábító karjai közé. Ekkor hirtelen visszatér Francesco, a féltékeny szerelmes férj, megöleti a csábítót és vérért megítatja Dianával, aki midőn megtudja, mit ivott, holtan esik össze. A szereplőkre a szerzők igen nehéz feladatokat róttak, akik iparkodtak is tudásuk legjavát adni. Különösen ki kell emelnünk a jeles Walther Rózsi, ki pompásan deklamálta és jól meg is játszotta szerepét. Farkas Sándor játékában sok a mesterkélttség és a póz. Gabor József jó volt kisebb szerepében. A darabot a közönség kedvezően fogadta. Zádor művét érdemes volt bemutatni: hisszük, hogy a fiatal szerző még többször is megjelenik Operánkban, megizmosodva, még értékesebb, egyénibb alkotásokkal.

Hentschel Károly temesvári zene-tanár két képből álló, Aphrodisia című pantomimjére nem kell sok szót vesztegetnünk. A darab meséje jóformán semmi, sivár szürkeség, üresség az egész darab, amelyhez Zöbisch készített ugyanilyen choreografiát. Egy királyleányról van szó, kit elrabolnak, de szerelmese Aphrodite segítségével visszahozza és rabláncra fűzi a lányrablókat, azután feleségül kapja a szép leányt. Ehhez a meséhez semmitmondó, fantáziátlan zenét írt Hentschel Károly. Ezt a darabot nem lett volna szabad előadni. A m. kir. Opera nem arra való, hogy ily kísérletekkel tegye próbára a közönség türelmét. Az operalátogatók utóvégre is drága pénzükért nem bosszankodni, hanem élvezni akarnak.

(p.)

SZÍNHÁZI SZEMLE.

Nagyon örvendetes jelenség, hogy a Nemzeti Színház a maga magyar műsorát olyan darabokkal akarja teljessé tenni, amelyek méltatlanul tűntek le. Ilyen volt a multkor Vörösmarty *Czillei és Hunyadiakjának*

műsorba illesztése, ilyen lesz rövidesen a már évek óta nem játszott *Bánk bán* felújítása és ilyen volt legutóbb Gárdonyi Géza *Karácsonyi álmának* feltámasztása. E mesejáték műsorra tüzését közvetlenül a karácsonyi ünnepek indokoltak, értéke azonban felül van mindenféle aktualitason. Fantasztikus színjátékaink között a maga üdeségével és sugaras poézisével ott áll a *Csongor és Tünde* mellett. 1901—1902 telén sikerrel játszották, azóta azonban érthetetlen módon letűnt. A Nemzeti Színház új rezsinjének kétségtelen érdeme, hogy újra színre hozta.

Sajnos azonban, a huszennégy évvel ezelőtti előadás határozottan jobb volt a mostaninál. Nem a színészek játéka, hanem az új rendezésnek teljes elhibázottsága miatt. E mesedramát ugyanis egy rövid előjáték vezeti be, amelyben falusi betlehemesek állítanak be a színházba azzal a szándékkal, hogy itt is eljátszák a maguk évszázados karácsonyi játékát. A rendező (a mostani előadásban *első színházbeli*) ki akarja őket kergetni, az igazgatónak azonban (a felújítás szerint *második színházbelinek*) az az ötlete támad, hogy engedjék fel őket a színpadra, s a színház és a parasztok együttes munkáját mutassák be a közönségnek.

A darabot tehát a parasztok és a színház színészei együtt játsszák. Az új rendezés azonban mindenáron azt a látszatot akarta kelteni, mint ha az előadás majdnem pusztán a paraszt látogatók munkája lenne. Ezért öltöztette aztán az előjátékon túl, magában a darabban is a három királyt paraszti gunyába, ezért tett fejükre ügyetlen papiroskoronát, ezért alakította Gáspár király udvarát teljesen népiessé, ezért helyezett el a királyi palotában paraszti bútorokat stb.

E rendezői felfogás mindenesetre eredeti, csak az a baj, hogy teljesen meghamisítja az író intencióit. Hiszen az előjáték pár sora (melyet a rendezés persze sunyi okossággal törölt) világosan utal a költő szándékára. Ime:

Igazgató:

... Ami szegényes rajtatok ruhában,
Gyorsan pótolja az én ruhátáram.
 ... És addig is míg a három király
Bibor-köntöst ölt, vagy bársony-zekét,
 A banda húzzon keleti zenét.